

Politikernes pengebruk

Jørn Rattsø

Konkurransen om pengebruk gjør at man ikke bryr seg om bruken av pengene.

Politikerne lover satsing på eldreomsorg, skole, helse og barnehager. Alt er som det skal være. Alle politikere og alle partier satser på mer velferd. Og mer velferd skal vi ha. Ingen blir konfrontert med regningen for velferden. For det handler bare om å bruke oljepengene. Det er gratis på en måte.

Etter at politikerne har satset må noen gjøre jobben med å levere velferden. Velferden må produseres. Ny barnehage krever investeringer og kompetanse. Noen må designe barnehagen, organisere utbyggingen, ansette alle dem som skal passe barna, sikre kvalitet og kontrollere kostnader. Noen barnehager blir gode og andre blir dårlige. Det er stor variasjon i all produksjon. Det blir gode og dårlige skoler, god og dårlig omsorg, alt etter hvor vellykket produksjonen er. Noen må holde trøkk på produksjonen for at det skal bli bra.

I politikernes verden er det bare gode skoler, gode barnehager og god omsorg. Politikerne har jo satset, og de vil bare godt. Det er ikke de som har ansvaret om det ikke fungerer. Alt skal jo fungere.

Det er kommunen som skal holde trøkk på produksjonen og sikre god velferd. Vi velger lokalpolitikere som skal ivareta befolkningens tarv. Lokalpolitikken skal avveie de mange behov og interesser i lokalsamfunnet og gjøre de vanskelige valg mellom barnehager, eldreomsorg, skoleinnsats, kulturhus, parkeringsplasser og mye annet. Kommunen har rådmann og stab med dyktige folk til å ordne produksjonen av velferden. Pengene kommer fra innbyggernes skatter og omfordelt utover landet gjennom statlige overføringer. Ordføreren og rådmannen og deres støttespillere strever for at pengene skal gi god velferd til befolkningen.

Så er det kommunevalg. Og kommunepolitikere står til ansvar for hva de får ut av pengene. Dårlige skoler og dårlige barnehager gir ingen valgseier. Sløsing med penger på ett område skaper dårlig tilbud på andre. Slikt blir man straffet for. Dette er mekanismen som skal sikre gode skoler og barnehager og omsorg istedenfor dårlige. Kommunene har slett ikke vært et perfekt system for god velferd, men det er ikke lett å finne noe bedre.

Det gamle systemet er under omveltning. Vi er på vei inn i en rikdom hvor man ikke godtar at barnehager stilles opp mot omsorg og skolekvalitet. Vi skal ha alt. Og vi skal ha det som en rettighet. Og alle skal ha likt tilbud. Hva med lokalpolitikk når det ikke skal prioriteres? Og hva med trøkket i velferdsproduksjonen når staten finansierer?

Det er nå nasjonale politikeres pengeutdeling som skal sikre velferdstilbudene utover landet. Pengeutdelingen arrangeres som pakker som ivaretar de gode formål. Barnehagepakken sikrer full barnehagedekning og lav makspris. Eldreomsorgspakken sikrer enerom til alle eldre. Skoleoppussingspakken sikrer oppussing av skolene. Det er nasjonale politikere som kappes om å gi de beste og største pakkene. Og tar æren for tilbudene.

Lokale politikere skal ikke lenger prioritere og finne plass til nye prosjekter. De blir bare formidlere at statens pålegg og penger. Kommunene skal gi nye tilbud på kommando. Barnehager etter standard. Enerom etter standard. Standarder erstatter folkestyre.

Velferden skal nå produseres av kommunene for statens regning. Noen produserer, andre betaler. Det er en dårlig styringsmodell. Man svekker den mekanismen som skal sikre gode tilbud. Ordføreren og rådmannen har ikke lenger ansvaret for å utnytte en samlet pott med penger best mulig. Det er blitt viktigere å adlyde departementets rundskriv enn tolke lokalbefolkningens behov. Og departementenes hast og rundskriv lager lett dyre og dårlige løsninger.

Barnehagereformen viser problemene tydelig. Det handler om å bygge brakker i parker i full fart og ta inn folk fra gata for å passe på ungene. Når alt skal skje samtidig går fort kostnadene i været og kvaliteten i gulvet. Ingen gir lokalpolitikere æren for barnehagene. Men de får skylda om det går for sent. Og de kommer til å få skylda når man oppdager at barnehagene er blitt dårligere.

Noen vil statsfinansiere all velferd. Som om velferden kommer av seg selv når pengene er utdelt. De undervurderer det politiske ansvar og den økonomiske styring som er nødvendig for å sikre gode tilbud. Statspenger til velferd kan svekke velferden. Det vil koste stadig mer å gi befolkningen god velferd på denne måten. Det er mye lettere å bruke penger enn å skape god velferd. Og lokalpolitikere blir stadig mindre relevant. Mens nasjonale politikere blir stadig mer like i sin konkurranse om pengeutdeling.